

Çocuklar Arası Şiddet: Akran Zorbalığı

Şeyma ÇOĞLAN*

Özet: Geçmişten günümüze süregelen, ülkeler arası, toplumlar arası ve kişiler arası ilişkilerde normal yöntemlerin işe yaramadığı ve problemlerin çözülemediği durumlarda, ilk yöntem olarak kullanılan şiddet hala evrensel bir sorun olarak gündemde yer almaktadır. Toplumsal yaşamda farklı şekillerde ortaya çıkan şiddet olgusu, fiziksel, ekonomik, duygusal ve cinsel alanda kendisini gösterebilmektedir.

Şiddet birçok kategoride sınıflandırılır. Bu kategorilerden biri aile içi şiddettir. Aile içi şiddet ailedeki herhangi bir üyenin ailenin diğer bir üyesine psikolojik, duygusal, fiziksel veya cinsel şiddet uygulamasıdır. Şiddeti uygulayan kişi anne, baba, eş, ağabey ya da abla olabilir. Çocuklar aile içinde şiddete maruz kalmaları da ailenin herhangi bir üyesinin şiddet görmesine tanıklık edebilirler. Aile içi şiddet olaylarında çocuğun şiddet görmesi ya da şiddet olayına tanık olması ise çocukların sosyal ve duygusal açıdan olumsuz etkilenmelerine ve saldırgan bir yapıya sahip olmalarına neden olur.

Çocukların sosyal yaşamında ve aile içerisinde farklı şekillerde şiddete tanıklık etmesi, kendi aralarında da şiddeti bir problem çözme aracı olarak kullanmalarına neden olmaktadır. Şiddet, ortalama aynı yaşlarda olup aralarında güç, kültür, görünüş, ekonomik durum veya herhangi bir nedenden dolayı fark olan çocuklar arasında da ciddi bir sorundur. Bu çalışmada gelişim sürecinde çocukların akranları tarafından belirli sebeplerden dolayı baskı, tehdit ve şiddete maruz kalmaları olarak tanımlanan akran zorbalığı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Şiddet, Akran Zorbalığı

VIOLENCE BETWEEN CHILDREN: PEER BULLYİNG

Summary: Violence used as the first method is still on the agenda as a universal problem when the usual methods that have been in the past, inter-country, inter-community and interpersonal relations do not work and problems can not be solved. The phenomenon of violence emerging in different forms in social life can manifest itself in physical, economic, emotional and sexual areas.

Violence is classified in many categories. One of these categories is domestic violence. Domestic violence is the practice of any member of the family's psychological, emotional, physical or sexual violence to another member of the family. The person applying the violence can be a mother, father, spouse, older brother or sister. Even if children are exposed to violence within the family, they can witness to any member of the family who violences. Violence or witnessing of violence in the case of domestic violence causes the children to be negatively affected in social and emotional terms and have an aggressive structure.

* İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü

Children who witness the violence in different ways in their social life and in the family cause them to use violence as a means of problem solving. Violence is also a serious problem among children whose average age is the same, and who are affected by differences in strength, culture, appearance, economic situation or any reason. In this study, the development process will focus on peer bullying, which is defined by the peers of children as being exposed to pressure, threats and violence from certain causes.

Keywords: Child, Violence, Peer Bullet

Giriş

Şiddet, insan var olduğundan bu yana hayatın içinde olmuştur. İş, aile ve toplum hayatında sürekli gündemde olan şiddet konusu sohbetlere, haberlere, kitaplara ve hatta dizilere bile konu olmuştur. Her ne kadar ebeveyn olarak çocuklarımızın yanında olduğumuz zamanlar onları her türlü dış tehlikeye karşı koruma görevini üstlenmiş olsak bile bilmeliyiz ki çocuklarımız tek başına bulunduğu, elimizin uzanamayacağı ortamlarda savunmasızdır. Bu ortamlara oyun parkları, mahalleler, akrabaların bulunduğu ortamlar ve okullar da dahildir. İnsanların okul öncesi eğitimin gerekliliği konusunda giderek bilinçlenmesi, annelerin iş hayatına atılması, ebeveynlerin çocuğun ileri yıllardaki akademik başarısına katkıda bulunacağı düşüncesiyle okul öncesi eğitim kurumlarını seçmesi çocukların akran ilişkileriyle küçük yaşlarda tanışmasına neden olmuştur. Akranlar arası ilişkiler her zaman olumlu yönde ilerlememektedir. Çocuklar arasındaki çatışmalar da kurulan arkadaşlıklar gibi akran etkileşiminin bir sonucudur. Uzun zamandır var olan fakat yeni yeni önemsenmeye başlanan, okullarda akranlar arasında ciddi bir sorun olarak devam eden 'akran zorbalığı' konusunun, çocuklar üzerindeki etkilerine bakılacak olursa aslında üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğu gerçeğinin ne kadar doğru bir tespit olduğu gözler önündedir. Şiddetin çocuklar arasındaki yaygınlığı ve etkileri dikkate alınarak bu çalışmada şiddetin bir alt boyutu olarak akran zorbalığı ele alınmıştır.

Şiddet Kelimesinin Kökeni

Şiddet kelimesinin etimolojik kökeni Arapça'dır.'Bir gücün derecesi', 'sertlik', 'peklik' anlamlarına gelir. Kelimenin İngilizce ve Almanca kullanımı ise birkaç Latince kavramın birleşiminden oluşmaktadır. Bir yandan 'ihlal etmek' ve 'zarar vermek' anlamlarını taşıırken diğer yandan 'kuvvet', 'hız' ve 'aşırılık' anlamlarını da karşılamaktadır. Bu bağlamda şiddet kavramı, en geniş tanımıyla gücün, kuvvetin, otoritenin ve üstünlüğün kötüye kullanımı ile ortaya çıkan sınır ihlalinin ifade eder.

Şiddet Nedir?

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre şiddet, sahip olunan gücün ve iktidarın, fiziksel ya da ruhsal bir yaralanmaya ve kayba neden olacak biçimde bir başka insana, kendine, bir gruba ya da bir topluma doğrudan ya da dolaylı yolla uygulanmasıdır. Şiddetin tanımındaki en önemli boyutlardan biri, içinde bir kasıt, yani bir zarar verme amacı taşınmasıdır. Kızgınlık, öfke ve nefret göstermek; aşağılamak ve cezalandırmak, kontrolde tutmak şiddetin en temel amaçlarındandır. Şiddet, kontrol kaybı veya 'cinnet' hali değildir. Bilinçli, kontrollü ve amaçlı bir eylemdir. Şiddet, bir kişiye, bir gruba, bir ırka, bir hayvana, bir bitkiye, bir değere yönelik ortaya çıkabilir. (Altekin, 2015, Şiddet nedir?, para. 2) Erişim adresi: <https://www.facebook.com/klinikpsikologDrSerapAltekin/posts/550593448377070>

Şiddeti değerlendirirken şiddete maruz kalan, şiddeti yaşayan gruplara göre bir sınıflama yapıldığında temel olarak şu alt başlıklar karşımıza çıkmaktadır.

1. Kadına yönelik şiddet
2. Çocuğa yönelik şiddet
3. Yaşlıya yönelik şiddet
4. Akranlar arası şiddet
5. Kardeşler arası şiddet
6. Flört şiddeti
7. Engelliye yönelik şiddet
8. LGBT şiddeti
9. Mülteci şiddeti
10. Kişinin kendine yönelik şiddeti (Polat, 2016, Şiddet(Violence), s.2, para. 4.) Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/274326>

Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı Dr. Önder Tangolar, anti-sosyal kişilik bozukluğu olan insanların, genellikle 'yetersizlik duygusu' ile baş edemediği için şiddeti bir çıkış yolu olarak gördüğünü söylüyor. Bu tür kişilik bozukluğu taşıyanların, empati duygusundan yoksun olduğuna, kendisini başkasının yerine koyamadığına ve karşısındakinin çektiği acıyı içinde hissedemediğine dikkat çekiyor. Zamanı geldiğinde de kendi amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracak bir unsur olarak şiddet uygulayabileceklerini söylüyor. (Tangolar, 2012, Yetersizlik duygusu şiddeti doğuruyor, para. 1) Erişim adresi: <https://sabah.com.tr/yasam/2012/12/21/yetersizlik-duygusu-siddeti-doguruyor>

İstismar çocuk açısından ele alındığında 4 temel grupta incelendiğini söyleyebiliriz.

Bunlar;

1. Fiziksel istismar
2. Cinsel istismar
3. Duygusal istismar
4. İhmal

Fiziksel istismar en geniş anlamda “çocuğun kaza dışı yaralanması” şeklinde tanımlanabilir. En sık rastlanılan olgu çocuğa fiziksel şiddet uygulamak, dövme şeklinde. (Polat, 2016, Şiddet(Violence), s.6, para. 1) Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/274326> .Cinsel istismar, çocuğun kendisinden büyük biri tarafından cinsel haz amacı ile zorla ya da ikna edilerek cinsel etkileşime maruz bırakılmasıdır. Duygusal istismar, sistemli bir şekilde çocuğun aşağılanması ya da görmezlikten gelinmesi gibi, onun psikolojisini, sağlıklı duygusal gelişimini ve benlik saygısını ciddi bir biçimde etkileyen davranış kalıpları olarak tanımlanır. Reddetme, aşağılama, umursamama, yıldırma ve yoksun bırakma duygusal istismarın türleridir. İhmal, çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel ya da duygusal olarak ihmal etmesidir. Beslenme, giyim, tıbbi gereksinimler, duygusal ihtiyaçlar için gerekli ilgiyi göstermeme şeklinde tanımlanmaktadır.

Akranlar Arası Şiddet

Akranlar arası çatışma, şiddet tiplerinin içerisinde yer almasına karşın ancak son yıllarda gündeme gelmeye başlayan bir kavramdır. Tanımına göre zorbalık ve kabadayılık; güçlerde eşitliğin olmadığı durumlarda, sistemli ve tekrarlanan şekilde diğer bir kişinin rahatsız edilmesidir. Güçte eşitlik olmaması kavramından, zorba kişinin kendini kurbanından daha güçlü kılacak, kuvvet, statü veya diğer kaynaklara sahip olmasını anlıyoruz. Zorbalık direkt (karşısındakine isim takmak, vurmak, tekmelemek) veya dolaylı (karşıdaki kişiye karşı grup üyelerini kışkırtmak amacıyla kişi ile ilgili dedikodu yaymak; bu kişiyi sistemli olarak gruptan soyutlamak) olabilir. Zarar nasıl verilirse verilsin kurbanların gelişimsel evreleri zarar görecektir ki, çoğu kez zorbalık yıllarca devam eder. (Çiftçi ve ark., 2008, s.77)

Akranlar arası çatışma temel olarak üç kategoride değerlendirilmektedir. Bunların birincisi fiziksel saldırganlık (itme, vurma, tepme), ikincisi sözle rahatsız etme (tehdit, alay etme, surat asma, isim takma, el-kol hareketi yapmak) ve üçüncüsü dolaylı olarak kötü davranmadır (birini yok sayma veya birini aktivitelere sokmama dışarıda bırakma). (Polat,

2016, Şiddet(Violence), s.7,para. 4) Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/274326>

Tipik olarak zorba ve kurban arasında güç dengesizliği vardır, zorba kurbandan fiziksel ya da psikolojik olarak daha güçlüdür.

Bir söz ya da eylemin zorbalık olarak adlandırılabilmesi için;

1. Kasıtlı olarak zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olması, 2. Tekrarlanması 3. Şiddeti uygulayan çocuğun, şiddete maruz kalan çocuktan daha güçlü olması

Akran zorbalığı okul öncesi dönemde başlayabilmektedir. Erken yıllarda zorba davranışlar gösteren çocuklar ileriki yıllarda da bu davranışı devam ettirebilirler. Erkeklerde fiziksel, kızlarda ise sosyal zorbalığın daha çok görüldüğü bilinmektedir. Otoriter anne baba tutumlarının, fiziksel ceza ile şekillenen disiplin yöntemlerinin zorbalıkla doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. (Gülay, 2010, s.100-101)

Çocuklarda Şiddet Eğiliminin Belirtileri

Bunu anlamak için önce şiddetin çeşitlerini bilmemiz gerekir. Şiddet ilk akla geldiği gibi sadece fiziki olmayabilir. Sözel şiddet, duygusal şiddet, cinsel şiddet gibi türleri vardır. Çocukların şiddete eğilimi çevresindekilere özellikle arkadaşlarına davranışlarından anlaşılabilir. Arkadaşlarının bir hatasında aşırı sinirli davranmak, gereksiz tepki vermek, hakaret etmek, bir şey fırlatmak, itmek, rencide etmek gibi davranışlarından fark edilir. Direk vurma, tekme atma şiddetin en belirgin türü olan fiziksel şiddet örneğidir. (Yavuz, 2014, Çocuğunuz neden öfkeli ve saldırgan?, para. 1) Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/cocugunuz-neden-ofkeli-ve-saldirgan-pembenar-yazardetay-aile-1978013>

Çocukları Şiddete Yönelten Etkenler

Şiddet ve saldırganlık arasındaki farkı da vurgulamak gerekir. Saldırganlık bir dürtüdür ve şiddet saldırganlığın davranışa yansımış halidir. Öfke duyguları saldırgan davranışları artırır. Bir dürtü olarak saldırganlığı ve öfkemizi arttıran birçok sebep olabilir. En önemlisi engellenme duygusudur. İstedigimize sahip olamama, engellenme, arzuladığımız şeyi yapamama gibi durumlar saldırganlığı artırır. Çevremizdekilerin davranışlarından da şiddet davranışları öğrenilebilmektedir. Çocukların çevresindeki yetişkinler sorunlarını çözme yolu olarak şiddete başvurursa çocuklar bu şiddeti model alabilirler. Çocuklar şiddeti en çok da TV de izlediklerinden ve bilgisayarda oynadıkları

şiddet oyunlarından öğreniyor ve model alarak uyguluyorlar. Yapılan bilimsel çalışmalar şiddet içerikli görselin veya şiddet gösteren kişilerin izlenmesini çocukların direkt gözleyerek model alıp arkadaşlarına uyguladığını göstermiştir. Ne tür şiddeti izliyorsa o tür şiddeti arkadaşlarına uyguladığı ortaya çıkmıştır. (Yavuz, 2014, Çocuğunuz neden öfkeli ve saldırgan?, para. 2) Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/cocugunuz-neden-ofkeli-ve-saldirgan-pembenar-yazardetay-aile-1978013>

Çocuktaki Şiddet Duygusunun Yönetimi

Çocukların gösterdiği şiddet davranışlarının arkasında öfke veya depresyon yatar. Çocuklar öfkelenildiğinde bu duyguyu ifade edemezlerse şiddete başvururlar. Çocukların psikolojisini olumsuz etkileyen durumlarda ise çocuk depresyon belirtilerini saldırgan davranışlar olarak gösterir. Bu saldırganlığın nedenini araştırmak ve çocuğa duygularını ifade etme şansı vermek çocuğun saldırgan davranışlarını önlememize yardımcı olur. Çocuklar ister öfkeden ister depresyondan saldırgan davranışlar yaşlarına uygun terapi desteği almalı. Küçük çocuklarda oyun terapileri bu desteği sağlamaktadır. (Yavuz, 2014, Çocuğunuz neden öfkeli ve saldırgan?, para. 3) Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/cocugunuz-neden-ofkeli-ve-saldirgan-pembenar-yazardetay-aile-1978013>

Çocukluk dönemi çocuğun gelişimi ve ruh sağlığı için çok önemlidir. Bu dönemde yaşananlar çocukta derin yaralar açabiliyor. Eğer çocuk şiddet ortamı içinde büyüyse şiddeti gösteren kişiyi model alarak o da şiddet eğilimli biri olabilir. Örneğin aile içi şiddet yaşayan çocuk şiddeti sergileyen babasını model alabilir ve ilerde eşine şiddet uygulayabilir. Öğretmen disiplini sağlama aracı olarak şiddete başvuruyorsa yine çocuk bu davranışı örnek alabilir. Ağır travmalar genel olarak ruh sağlığını ve kişiliği etkilediği için saldırgan bir kişilik gelişebilir. Bu nedenle travmaların zamanında tedavi edilmesi çok önemlidir. (Yavuz, 2014, Çocuğunuz neden öfkeli ve saldırgan?, para. 4) Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/cocugunuz-neden-ofkeli-ve-saldirgan-pembenar-yazardetay-aile-1978013>

Ebeveyn Farkındalığı ve Denetimi

Eğer çocuk birden şiddet görmeye başladıysa davranışlarında değişiklik olmaya başlar. Örneğin çok mutlu ve konuşkan bir çocuk mutsuz ve içine kapanık olmaya başlar. Şiddete maruz kalan çocuklar kırılığandır, sessizdir, öz güveni düşüktür. Bazen bunun tam tersi olan çocuklar da vardır şiddet gördüğünü gizlemek adına daha güçlü görünmek için daha saldırgan davranabilir. (Yavuz, 2014, Çocuğunuz neden öfkeli ve saldırgan?, para. 5)

Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/cocugunuz-neden-ofkeli-ve-saldirgan-pembenar-yazardetay-aile-1978013>

Şiddet durumları görsel olarak çocuktaki morluklar, yaralar ve kırıklardan anlaşılır. Eğer okuldan eve harçlığı ya da öğle yemeği alındığı için aç dönüyorsa, kaybolmuş ya da hasara uğramış eşyalar ile eve geldiyse, size açıklamakta güçlük çektiği sakatlanmalar, yaralanmalar varsa eski davranışlarından farklı davranıyorsa, arkadaş sayısında azalma varsa, okula gitmeye isteksizse çocuğun şiddet gördüğü ihtimali akla getirilmelidir. Ayrıca çocukta düşük benlik saygısı, saldırgan, yıkıcı ve yasal olmayan davranışlar, öfke ve intikam duyguları, başkalarına güvenmeme, içe kapanma, yemek yeme bozukluğu, kâbuslar, korku, kaygı, kekemelik, okul sorunları, başarısızlık, intihara kalkışma, madde bağımlılığı ve daha bir çok sorun görülebilir.

Diğer arkadaşları ile tartışmak, kavga etmek, fiziksel ve sözlü kavgaya karışmak, okul müdürünün odasına sürekli çağrılmak, parasındaki artış ve nasıl alındığı açıklanamayan eşyalar, başkalarını kolayca suçlayabilmek, başkalarının hareketlerinden kendini sorumlu tutmamak gibi davranışlar çocuğun zorba davranışlarda bulunabileceğini düşündürmelidir. (Eriklili, 2012, Bullying-Okullarda akran zorbalığı, para. 23) Erişim adresi: <http://www.martidergisi.com/bullying-okullarda-akran-zorbaligi/>

Çocuğumuzda Benzer Zorbalık Davranışlarını Fark Edersek Ne Yapmalıyız?

- Çocuğunuzla her gün sakince konuşun, bunu yapma sebepleri ve yaptığı davranışın başkalarında yaratacağı olumsuz duygular üzerinde durun. • Çocuğunuzun zorbalığı anladığından emin olun. (Ona zorbalığı açık ve net anlatın.) • İyi bir model olun. (Örneğin bir restorandaki garsona olan tavrınız, trafikte diğer sürücülere ya da yayalara olan tavrınız..vb.) • Zorbalık davranışını onaylamadığınızı kesin ve net bir biçimde belirtin. • Varsa bu tür davranışlara model olan ailenin diğer üyelerini uyarın. • Sağlıklı “zorbalık karşıtı” alışkanlıklar kazandırın. (Küçüklükten itibaren hem yapılmaması gerekenler hem de yapılması gerekenler hakkında rehberlik edin. Ayrıca birisi ona ya da bir başkasına kötü davrandığında, ne yapması gerektiği konusunda bilgilendirin.) Kurallara uyduğunda, sorumlu davranışlar sergilediğinde, olumlu davranışlar gerçekleştirdiğinde takdir edin, bunları pekiştirin, ödüllendirin. • Okulla mutlaka işbirliği yapın. (Rehberlik Bülteni, 2017, Akran zorbalığı ve şekilleri, s.3, para. 4) Erişim adresi: http://www.enka.k12.tr/adapazari/wp-content/uploads/2017/07/Lise_Rehberlik_Bulteni.pdf

Anne ve Babalara İçine Kapanıp Sorunlarını Paylaşmayan Çocuklarının Duygularını Kendileriyle Paylaşması İçin Neler Yapmaları Önerilebilir?

Günümüz koşullarında çocuk yetiştirmek gerçekten büyük bir beceri sabır ve emek gerektiriyor. Günümüzün zorlaşan giderek yabancılaşan, sanallaşan ilişkilerinin olduğu ortamda çocuklarla olan ilişkiler çok önemli bir yere sahiptir. Çocuklarla güven ilişkisinin iyi kurulması gerekir. Bunu kurmak için ise birlikte aktiviteler yapılmalıdır. Mümkün olduğunda telefon, televizyon, tablet ve diğer teknolojik cihazlar olmadan baş başa kalarak sohbet etme saatlerinin olması gerekiyor. İletişim problemleri yaşıyorlarsa mutlaka profesyonel destek alarak bunu aşmaları gerekir. Eğer çocuk kendi odasına kapanıyor ve aile ile pek paylaşımda bulunmuyorsa aile mutlaka destek almalıdır. Çocuğun arkadaşlarıyla bir problemi olabilir ve bu konuyu içine atar ve giderek içine kapanır ve depresyona girebilir. Bu durumda okul başarısı düşer, kendini eve kapatır, arkadaşlarıyla iletişim kurmaz, anne babasına hırçın davranabilir. (Yavuz, 2014, Çocuğunuz neden öfkeli ve saldırgan?, para. 6) Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/cocugunuz-neden-ofkeli-ve-saldirgan-pembenar-yazardetay-aile-1978013>

Zorbalığı önleme ve müdahale çalışmalarında müfredat içinde kullanılacak üç adım:

1. İlk adım, bilinçlenmeyi sağlamaktır. Zorbalık kavramı tüm sınıf ile tartışılmalı; bu tartışmalara, zorbalığın ne olduğu ve zorbalığa maruz kalmanın kişiye neler hissettirebileceği ile başlanmalıdır.

2. İkinci adım, kişinin kendi düşüncelerini inceleyip yansıtmasını teşvik etmektir.

3. Üçüncü adım, araştırmak ve çözüm bulmaktır. Yani öğrencilerin birey ve grup olarak zorbalığa son vermek için neler yapılabileceğini düşünmeleri sağlanır. (Çiftçi ve ark., 2008)

Akran Arabuluculuğu

Arabuluculuk, sorunu olan insanların, üçüncü bir tarafsız kişinin yardımıyla birlikte, çatışmalarını barışçıl bir biçimde çözmek için iş birliği yaptıkları bir iletişim sürecidir. (Akbalık ve ark., 2007, s.144)

Bir çocuk şiddet görüyorsa bu ister yetişkinler tarafından ister yaşlıları tarafından olsun o da şiddet davranışı göstermeye meyillidir. Yani istismar edilen çocuk istismarcı olabileceği gibi şiddet gören çocuk da şiddet gösteren olabilir.

Araştırmalar gösteriyor ki neredeyse çocukların %50 si bu tür sorunlarla okullarında karşılaşmışlar. Dünya genelinde bir problem olan bu konu, yeni bir oluşum da değil, bizlerin, anne ve babamızın, hatta dedelerimizin okul yıllarında da var olan bir sorundur. Yıllardır süregelen bir problem ve üzücü olan bizlerin –ebeveynlerin- öğretmenlerin-yetkililerin bu konuda pek bir şey yapmaması ve bu kadar önemli bir konunun dikkate alınmaması, önemsenmemesi. Bu çocuklarımızın gelecekteki yaşamlarını etkilese bile bizlerin bunun farkında olmamasıdır. Bazı çocuklar bu tür zorba davranışlarla karşılaştıklarında depresyona giriyor. Yaşadıklarını kimseyle paylaşmıyor, kendilerine olan güvenleri yok oluyor ve kendilerini çok ümitsiz bir durumda görüyorlar. Ve ileriki yıllarda bir genç olarak yalnız, mutsuz, korkuya eğilimli, kendilerine güvensiz ve bir şeyleri hep yanlış yapacak hissi duyuyorlar. Okula gitme istekleri de azalabiliyor. Bazıları da daha tehlikeli şeylere başvuruyorlar, silah taşıyarak kendilerini koruma isteği ya da zor durumda bunu karsındakine karşı kullanmak ya da o kişiden oç almak gibi. Yine araştırmalar gösteriyor ki bir grubun içinde olmanız size karşı zorba davranışta bulunma sayısını azaltıyor. Anne ve babaların, öğretmenlerin çocukların yetişmesinde sorumlulukları vardır. Kaç yaşında olursa olsun, zorbalığın yanlış bir davranış olduğunu, hiç kimsenin çocuklarımıza vurmaya, incitmeye, ad takmaya, dalga geçmeye v.b. davranışlara hakkı olmadığı önemle vurgulanmalıdır. Zorba davranışta bulunan çocuklar da zorba olarak dünyaya gelmediler elbette. Yine araştırmalar ortaya koyuyor ki genelde ev ortamında fiziksel ve sözlü tacize uğrayanlar, benzer davranışları çevrelerindekiyle uyguluyorlar. Zorba davranışlarda bulunanlar: genelde kendilerini güçlü zannederler, dikkat çekmek isterler, böyle davranarak okulda popüler olduklarını düşünürler. Genelde çok güvensiz bir kişilik yapısı olmasına karşın, bu ezikliğini kimsenin anlamasına izin vermezler. Kendilerinden daha zayıf, daha farklı, daha küçük kişileri kendilerine kurban olarak görüp, kurbanlarının kendilerine olan güvenini azaltıp, korkutmaktır amaçları. Yine Amerika’daki istatistiklere göre zorba davranışlarda bulunanlar, zorbalığa uğrayan kurbanlarına göre % 60 daha fazla suç işlemeye yatkın oluyor ve 24 yaşına kadar en az bir kez hırsızlık, uyuşturucu satma ve kullanma, dükkan yakma yıkma v.b. suçlardan yargılanıyor. (Erikli, 2012, Bullying-Okullarda akran zorbalığı, para. 5-15) Erişim adresi: <http://www.martidergisi.com/bullying-okullarda-akran-zorbaligi/>

Okullarda zorbalığı önlemede Norveç’te 1980’li yıllarda araştırma yapılmış ve bazı çözüm yolları bulunmuştur. Okulda çalışanların, öğretmenlerin, okul müdürlerinin bu konuda bilinçlendirilmesi, hatta eğitim almaları zorbalığa karşı olarak geliştirilen sınıf

kurallarına uyulması, sınıf toplantıları, bu konuda aileler ile toplantılar düzenleme, zorba davranışta bulunanlar ya da kurbanlar ile birebir toplantılar gibi yöntemler uygulanmıştır. Bu program çok etkili olmuş ve 2 yıl içinde programı uygulayan okullarda zorba davranışlar ve bu davranışlara maruz kalan kurbanların sayısı yarı yarıya düşmüş ve bu okul iklimini de olumlu etkilemiş. (Eriklili, 2012, Bullying-Okullarda akran zorbalığı, para. 16-17) Erişim adresi: <http://www.martidergisi.com/bullying-okullarda-akran-zorbaligi/>

Bir Araştırma

Ankara Üniversitesi’nden Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekçi ve Şakir Cinkir’in 2000-2001 akademik yılında Ankara’daki bir lisede 692 öğrenci arasında yaptıkları bir anket çalışması ve sonuçlarına göre hemen hemen her öğrenci zorbalık deneyimini yaşamış. %33.5 i sözlü zorbalıkla, %35.5 i fiziksel zorbalıkla, %28.3 duygusal zorbalıkla, %15.6 si cinsel tacizle karşılaşmış. Kızlara göre erkekler gözle görülür derecede daha fazla zorbalığa hedef olurken bu daha çok fiziksel olarak itme, kakma, tekmeleme, kaba küfürler, bıçak çekme v.b.) kendini göstermiş. Kız ve erkeklerde en genel zorbalık türü ise itip kakma ve isim takma olmuştur. Ne yazık ki araştırmaya katılanların üçte biri bu konuda hiç kimseden yardım almamışlardır. (Eriklili, 2012, Bullying-Okullarda akran zorbalığı, para. 21) Erişim adresi: <http://www.martidergisi.com/bullying-okullarda-akran-zorbaligi/>

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD) ‘okullarda zorbalık’ raporuna göre Türkiye’de 15 yaş düzeyindeki öğrencilerin yüzde 19’u ayda en az birkaç kez akranları tarafından fiziksel ya da sözel şiddete maruz kalıyor.

OECD, PISA 2015 programı kapsamında 72 ülkede öğrenci, veli, öğretmen ve okul yöneticileriyle anket yaptı.

Rapordan öne çıkan bölümler şöyle:

- Erkek öğrenciler, kız öğrencilere nazaran daha fazla fiziksel şiddete maruz kalıyor. Ancak kız öğrencilerde sözel şiddet daha yaygın.
- Zorbalık, çocuk ve gençlerin akademik kapasitelerini ve yaşam tatmin düzeylerini de etkiliyor.

Sıklıkla zorbalığa uğrayanların okulda devamsızlık yapma olasılıkları daha fazla.

(Okullarda Zorbalık Raporu: Türkiye’de her beş öğrenciden biri şiddete maruz

kalıyor, 2017, para. 1-5) Erişim adresi: <http://www.diken.com.tr/okullarda-zorbalik-raporu-turkiyede-bes-ogrenciden-biri-siddete-maruz-kaliyor/>

Çocuklara Öneriler

Bazen arkadaşlarınız bilerek ve isteyerek canınızı yakarlar, incitirler, üzerler. Böyle durumlarda yapmanız gereken şey, duyduğunuz rahatsızlığı dile getirmektir. Yani ne hissettiğinizi ve istediğinizi söylemektir. Eğer arkadaşınız canınızı yakmaya devam ederse öğretmenlerinizden, anne ya da babanızdan yardım istemelisiniz. (Akgün ve Araz, 2010, s.130)

Tüm bu bilgilerden sonra okul, aile, toplum olarak yapabileceğimiz şeylerden en önemlisi, yukarıda anlatılan örnekler gibi davranışları gördüğümüzde, duyduğumuzda, bu durumu görmezden gelmemek, fark etmek ve duruma müdahale etmek olmalıdır. Öğrenciler genelde ‘şaka’ tanımını altında bu davranışları görmezden gelir. Bunun ‘şaka’ değil bir zorbalık olduğunu önce bizlerin içselleştirmesi ve eyleme geçmesi zorbalığı engelleyebilir. Ailenin başka ebeveynlerle ve öğretmenlerle konuşarak ortak çözüm yolları belirlemeye çalışması yararlı olabilir.

Sosyal ortamlarda, zor ve zorbalık her zaman vardı. Bundan sonra da var olacaktır. Önemli olan, zor ve zorbalığa karşı bizim ne yapmak istediğimizdir. Olaylar arttıkça söylemleri arttırmak yerine, değerlerin yozlaşmasına engel olacak güçlü aile yapısı, toplum yapısı, eğitimiyle, sistemiyle ilgili tedbirleri almak; sağlam temelli yaklaşım ve açılımları zamanında uygulamak gerekir. (Çiftçi ve ark., 2008, s.76)

Kaynakça

- AKGÜN Serap, ARAZ Arzu, Mart 2010, Anlaşmazlıklarımızı Çözebiliriz Çatışma Çözümü Eğitim Programı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- ÇİFTÇİ Fehimdar, ERUÇAR İlksen Oben, YAMEN Taşkın Çağatay, Ocak 2008, Eğitimde Hür Disiplin ve Akran Arabuluculuğu, Ankara: Bizbize Yayınları)
- GÜLAY Hülya, Ocak 2010, Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri, Ankara:Pegem Akademi
- SCHRUMPF Fred, CRAWFORD Donna K., BODINE Richard J., 1997, Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, (Akbalık F. Gül, Karaduman B. Dilek, Mayıs 2007, Ankara:İmge Kitabevi Yayınları
- <https://www.facebook.com/klinikpsikologDrSerapAltekin/posts/550593448377070>
- <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/274326>
- <https://sabah.com.tr/yasam/2012/12/21/yetersizlik-duygusu-siddeti-doguruyor>

KURTUBA AKADEMİ SOSYAL BİLİMLER V. ULUSAL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU
“BİR İNSANLIK SORUNU OLARAK ŞİDDET”

<http://www.milliyet.com.tr/cocugunuz-neden-ofkeli-ve-saldirgan-pembenar-yazardetay-aile-1978013>

<http://www.martidergisi.com/bullying-okullarda-akran-zorbaligi/>

http://www.enka.k12.tr/adapazari/wp-content/uploads/2017/07/Lise_Rehberlik_Bulteni.pdf

<http://www.diken.com.tr/okullarda-zorbalik-raporu-turkiyede-bes-ogrenciden-biri-siddete-maruz-kaliyor/>